

Bijlage VWO

2011

tijdvak 1

Grieks

tevens oud programma

Grieks

Tekstboekje

Solon en Croesus

1 Αὐτῶν δὴ ὧν τούτων καὶ τῆς θεωρίας ἐκδημήσας ὁ Σόλων εἶνεκεν ἐς Αἴγυπτον
2 ἀπῆκετο παρὰ Ἄμασιν καὶ δὴ καὶ ἐς Σάρδεις παρὰ Κροῖσον. Ἀπικόμενος δὲ
3 ἐξεινίζετο ἐν τοῖσι βασιληίοισι ὑπὸ τοῦ Κροΐσου· μετὰ δέ, ἡμέρη τρίτη ἢ
4 τετάρτη, κελεύσαντος Κροΐσου τὸν Σόλωνα θεράποντες περιῆγον κατὰ τοὺς
5 θησαυροὺς καὶ ἐπεδείκνυσαν πάντα ἐόντα μεγάλα τε καὶ ὄλβια. Θεησάμενον δὲ
6 μιν τὰ πάντα καὶ σκεψάμενον, ὥς οἱ κατὰ καιρὸν ἦν, εἶρετο ὁ Κροῖσος τάδε·
7 “Ἐεῖνε Ἀθηναῖε, παρ’ ἡμέας γὰρ περὶ σέο λόγος ἀπῆκται πολλὸς καὶ σοφίης
8 εἶνεκεν τῆς σῆς καὶ πλάνης, ὥς φιλοσοφῶν γῆν πολλὴν θεωρίας εἶνεκεν
9 ἐπελήλυθας· νῦν ὧν ἕμερος ἐπειρέσθαι μοι ἐπῆλθέ σε εἴ τινα ἤδη πάντων εἶδες
10 ὀλβιώτατον.” Ὁ μὲν ἐλπίζων εἶναι ἀνθρώπων ὀλβιώτατος ταῦτα ἐπειρώτα,
11 Σόλων δὲ οὐδὲν ὑποθωπεύσας, ἀλλὰ τῷ ἐόντι χρησάμενος λέγει· “ὦ βασιλεῦ,
12 Τέλλον Ἀθηναῖον.” Ἀποθωμάσας δὲ Κροῖσος τὸ λεχθὲν εἶρετο ἐπιστρεφῶς·
13 “Κοίη δὴ κρίνεις Τέλλον εἶναι ὀλβιώτατον;” Ὁ δὲ εἶπε· “Τέλλω τοῦτο μὲν τῆς
14 πόλιος εὖ ἠκούσης παῖδες ἦσαν καλοὶ τε κάγαθοί, καὶ σφι εἶδε ἅπασι τέκνα
15 ἐκγενόμενα καὶ πάντα παραμείναντα, τοῦτο δὲ τοῦ βίου εὖ ἤκοντι, ὥς τὰ παρ’
16 ἡμῖν, τελευτὴ τοῦ βίου λαμπροτάτη ἐπεγένετο· γενομένης γὰρ Ἀθηναίοισι μάχης
17 πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας ἐν Ἐλευσίनि βοηθήσας καὶ τροπὴν ποιήσας τῶν
18 πολεμίων ἀπέθανε κάλλιστα, καὶ μιν Ἀθηναῖοι δημοσίη τε ἔθαψαν αὐτοῦ τῆ περ
19 ἔπεσε καὶ ἐτίμησαν μεγάλως.”
20 Ὡς δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προετρέψατο ὁ Σόλων τὸν Κροῖσον εἶπας πολλά τε
21 καὶ ὄλβια, ἐπειρώτα τίνα δεύτερον μετ’ ἐκεῖνον ἴδοι, δοκέων πάγχυ δευτερεῖα
22 γῶν οἴσσεσθαι. Ὁ δε εἶπε· “Κλέοβίν τε καὶ Βίτωνα. Τούτοισι γὰρ ἐούσι γένος
23 Ἀργείοισι βίος τε ἀρκέων ὑπῆν καὶ πρὸς τούτῳ ῥώμη σώματος τοιήδε·
24 ἀεθλοφόροι τε ἀμφοτέροι ὁμοίως ἦσαν, καὶ δὴ καὶ λέγεται ὅδε λόγος· ἐούσης
25 ὀρτῆς τῆ Ἥρη τοῖσι Ἀργείοισι ἔδεε πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζεύγεϊ κομισθῆναι
26 ἐς τὸ ἱρόν, οἱ δὲ σφι βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο ἐν ὄρῃ· ἐκκλητιόμενοι δὲ
27 τῆ ὄρῃ οἱ νεηνῖαι ὑποδύντες αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ζεύγλην εἵλκον τὴν ἄμαξαν, ἐπὶ τῆς
28 ἀμάξης δὲ σφι ὠχέετο ἡ μήτηρ, σταδίου δὲ πέντε καὶ τεσσαράκοντα
29 διακομίσαντες ἀπῆκοντο ἐς τὸ ἱρόν. Ταῦτα δὲ σφι ποιήσασι καὶ ὀφθεῖσι ὑπὸ τῆς
30 πανηγύριος τελευτὴ τοῦ βίου ἀρίστη ἐπεγένετο, διέδεξέ τε ἐν τούτοισι ὁ θεὸς ὡς
31 ἄμεινον εἶη ἀνθρώπῳ τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῶειν. Ἀργεῖοι μὲν γὰρ περιστάντες

32 ἐμακάριζον τῶν νεηνιέων τὴν ῥώμην, αἱ δὲ Ἀργεῖαι τὴν μητέρα αὐτῶν, οἶων
 33 τέκνων ἐκύρησε. Ἡ δὲ μήτηρ περιχαρῆς ἐοῦσα τῷ τε ἔργῳ καὶ τῇ φήμῃ, στᾶσα
 34 ἀντίον τοῦ ἀγάλματος εὔχετο Κλεόβι τε καὶ Βίτωνι τοῖσι ἐωυτῆς τέκνοισι, οἳ μιν
 35 ἐτίμησαν μεγάλως, τὴν θεὸν δοῦναι τὸ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἄριστόν ἐστι. Μετὰ
 36 ταύτην δὲ τὴν εὐχὴν ὡς ἔθυσάν τε καὶ εὐωχήθησαν, κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ
 37 ἱρῷ οἱ νεηνῖαι οὐκέτι ἀνέστησαν, ἀλλ' ἐν τέλει τούτῳ ἔσχοντο. Ἀργεῖοι δὲ σφεων
 38 εἰκόνας ποιησάμενοι ἀνέθεσαν ἐς Δελφοὺς ὡς ἀνδρῶν ἀρίστων γενομένων.”
 39 Σόλων μὲν δὴ εὐδαιμονίης δευτερεῖα ἔνεμε τούτοισι, Κροῖσος δὲ σπερχθεὶς εἶπε·
 40 “ ὦ ξεῖνε Ἀθηναῖε, ἢ δ' ἡμετέρη εὐδαιμονίη οὕτω τοι ἀπέρριπται ἐς τὸ μηδέν,
 41 ὥστε οὐδὲ ἰδιωτέων ἀνδρῶν ἀξίους ἡμέας ἐποίησας;” Ὁ δὲ εἶπε· “ ὦ Κροῖσε,
 42 ἐπιστάμενόν με τὸ θεῖον πᾶν ἐὼν φθονερόν τε καὶ ταραχώδες ἐπειρωτῆς
 43 ἀνθρωπήων πρηγμάτων πέρι. Ἐν γὰρ τῷ μακρῷ χρόνῳ πολλὰ μὲν ἔστι ἰδεῖν τὰ
 44 μὴ τις ἐθέλει, πολλὰ δὲ καὶ παθεῖν.”

Herodotus, Historiën I 30-32.2

Aantekeningen

- regel 1* ἐκδημέω op reis zijn
regel 11 ὑποθωπεύω vleien
regel 12 ἐπιστρεφέως in gespannen verwachting
regel 13 Κοίη Waarom
regel 17 ὁ ἀστυγείτων buur
 ἢ τροπή het doen omkeren
regel 21 τὰ δευτερεῖα de tweede plaats
regel 23 ὕπαιμι aanwezig zijn
regel 24 ἀεθλοφόρος prijswinnaar
regel 26 ἐκκληῖω noodzaken
regel 27 ἢ ζεύγλη juk
regel 29 διακομίζω vervoeren
regel 30 ἢ πανήγυρις het verzamelde volk
regel 36 κατακοιμάομαι gaan slapen
regel 39 τὰ δευτερεῖα de tweede plaats
regel 40 ἀπορρίπτω verwerpen
regel 42 ταραχώδης verwarrend

Tekst 2

De voorbereidingen voor de slag bij Marathon

1 Na de overweldiging van Eretria voeren de Perzen na een oponthoud van enkele
2 dagen naar Attica; zij veroorzaakten daar grote onrust en waren overtuigd dat zij
3 de Atheners hetzelfde lot zouden doen ondergaan als de Eretriërs. Nu was
4 Marathon een bij uitstek geschikt punt in Attica voor het optreden der ruitery en
5 vlak bij Eretria; daarop maakte Hippias, de zoon van Pisistratus, de Perzen
6 opmerkzaam.

7 Zodra de Atheners dit vernamen, trokken ook zij naar Marathon om de vijand het
8 hoofd te bieden. Tien veldheren voerden hen aan.

9 (...).

10 Καὶ πρῶτα μὲν ἐόντες ἔτι ἐν τῷ ἄστει οἱ στρατηγοὶ ἀποπέμπουσι ἐς Σπάρτην
11 κήρυκα Φιλιππίδην, Ἀθηναίων μὲν ἄνδρα, ἄλλως δὲ ἡμεροδρόμην τε καὶ τοῦτο
12 μελετῶντα· τῷ δὴ, ὡς αὐτός τε ἔλεγε Φιλιππίδης καὶ Ἀθηναίοισι ἀπήγγελλε, περὶ
13 τὸ Παρθένιον ὄρος τὸ ὑπὲρ Τεγέης ὁ Πᾶν περιπίπτει. Βώσαντα δὲ τὸ οὔνομα τοῦ
14 Φιλιππίδew τὸν Πᾶνα Ἀθηναίοισι κελεῦσαι ἀπαγγεῖλαι, δι' ὃ τι ἑωυτοῦ οὐδεμίαν
15 ἐπιμέλειαν ποιεῦνται, ἐόντος εὐνόου Ἀθηναίοισι καὶ πολλαχῆ γενομένου σφι ἦδη
16 χρηστοῦ, τὰ δ' ἔτι καὶ ἐσομένου. Καὶ ταῦτα μὲν Ἀθηναῖοι, καταστάντων σφι εὖ
17 τῶν πρηγμάτων, πιστεύσαντες εἶναι ἀληθέα ἰδρύσαντο ὑπὸ τῇ ἀκροπόλι Πανὸς
18 ἱρόν, καὶ αὐτὸν ἀπὸ ταύτης τῆς ἀγγελίης θυσίῃσιν τε ἐπετείοισι καὶ λαμπάδι
19 ἰλάσκονται.

20 Τότε δὲ πεμφθεὶς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ὁ Φιλιππίδης οὗτος, ὅτε πέρ οἱ ἔφη καὶ τὸν
21 Πᾶνα φανῆναι, δευτεραίως ἐκ τοῦ Ἀθηναίων ἄστεος ἦν ἐν Σπάρτη, ἀπικόμενος δὲ
22 ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας ἔλεγε· “ ὦ Λακεδαιμόνιοι, Ἀθηναῖοι ὑμέων δέονται σφίσι
23 βοηθῆσαι καὶ μὴ περιδεῖν πόλιν ἀρχαιοτάτην ἐν τοῖσι Ἑλλησι δουλοσύνη
24 περιπεσοῦσαν πρὸς ἀνδρῶν βαρβάρων· καὶ γὰρ νῦν Ἐρέτριά τε ἠνδραπόδισται
25 καὶ πόλι λογίμῳ ἢ Ἑλλάς γέγονε ἀσθενεστέρα.” Ὁ μὲν δὴ σφι τὰ ἐντεταλμένα
26 ἀπήγγελλε, τοῖσι δὲ ἔαδε μὲν βοηθέειν Ἀθηναίοισι, ἀδύνατα δὲ σφι ἦν τὸ
27 παραυτίκα ποιεῖν ταῦτα οὐ βουλομένοισι λύειν τὸν νόμον· ἦν γὰρ ἰσταμένου
28 τοῦ μηνὸς εἰνάτη, εἰνάτη δὲ οὐκ ἐξελεύσεσθαι ἔφασαν μὴ οὐ πλήρους ἐόντος τοῦ
29 κύκλου.

30 Οὗτοι μὲν νυν τὴν πανσέληνον ἔμενον, τοῖσι δὲ βαρβάροισι κατηγγέτο Ἴππῆς ὁ
31 Πεισιστράτου ἐς τὸν Μαραθῶνα, τῆς παροιχομένης νυκτὸς ὅσιν ἰδὼν τοιήνδε·
32 ἐδόκεε ὁ Ἴππῆς τῇ μητρὶ τῇ ἑωυτοῦ συνευνηθῆναι. Συνεβάλετο ὦν ἐκ τοῦ

33 ὄνειρου κατελθὼν ἐς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀνασωσάμενος τὴν ἀρχὴν τελευτήσῃεν ἐν τῇ
 34 ἔωυτοῦ γηραιός. Ἐκ μὲν δὴ τῆς ὄψιος συνεβάλετο ταῦτα, τότε δὲ κατηγορούμενος
 35 τοῦτο μὲν τὰ ἀνδράποδα τὰ ἐξ Ἑρετρίας ἀπέβησε ἐς τὴν νῆσον τὴν Στυρέων,
 36 καλεομένην δὲ Αἰγίλιν, τοῦτο δὲ καταγομένας ἐς τὸν Μαραθῶνα τὰς νέας
 37 ὄρμιζε οὗτος, ἐκβάντας τε ἐς γῆν τοὺς βαρβάρους διέτασσε. Καὶ οἱ ταῦτα
 38 διέποντι ἐπῆλθε παρεῖν τε καὶ βῆξαι μεζόνως ἢ ὡς ἐώθεε· οἷα δὲ οἱ πρεσβυτέρω
 39 ἐόντι τῶν ὀδόντων οἱ πλεῦνες ἐσείοντο. Τούτων ὧν ἓνα ἐκβάλλει ὑπὸ βίης βήξας·
 40 ἐκπεσόντος δὲ ἐς τὴν ψάμμον αὐτοῦ ἐποιέετο σπουδὴν πολλὴν ἐξευρεῖν. Ὡς δὲ
 41 οὐκ ἐφαίνετό οἱ ὁ ὀδὼν, ἀναστενάξας εἶπε πρὸς τοὺς παραστάτας· “ Ἡ γῆ ἤδε
 42 οὐκ ἡμετέρη ἐστὶ οὐδέ μιν δυνησόμεθα ὑποχειρὴν ποιήσασθαι· ὀκόσον δὲ τί μοι
 43 μέρος μετῆν, ὁ ὀδὼν μετέχει.”

Herodotus, Historiën VI 102-103.1 + VI 105-107

Aantekeningen

<i>regel 11</i>	ὁ ἡμεροδρόμης renbode
<i>regel 18</i>	ἐπέτειος jaarlijks
<i>regel 21</i>	δευτεραῖος op de tweede dag
<i>regel 28</i>	εἵνατος negende
<i>regel 30</i>	ἡ πανσέληνος volle maan
<i>regel 32</i>	συνευνάομαι + dat. slapen met
<i>regel 33</i>	ἀνασφύζομαι voor zich herwinnen
<i>regel 38</i>	διέπω verrichten
	πτάρνυμαι, aor. ἔπταρων niezen
<i>regel 38 en 39</i>	βήσσω, aor. ἔβηξα hoesten
<i>regel 41</i>	ἀναστενάζω luid weklagen
	ὁ παραστάτης metgezel

Let op: de laatste tekst van dit examen staat op de volgende pagina.

Tekst 3

De Minyers (οἱ Μινύαι) waren uit hun gebied verdreven en gastvrij opgenomen door de Spartanen. Zij trouwden zelfs met Spartaanse vrouwen. De onderstaande tekst beschrijft wat er daarna in Sparta gebeurde.

- 1 Χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διεξελθόντος αὐτίκα οἱ Μινύαι ἐξύβρισαν, τῆς τε
2 βασιλῆϊς μεταιτέοντες καὶ ἄλλα ποιέοντες οὐκ ὅσια. Τοῖσι ὦν Λακεδαιμονίοισι
3 ἔδοξε αὐτοὺς ἀποκτεῖναι, συλλαβόντες δὲ σφεας κατέβαλον ἐς ἐρκτήν. Κτείνουσι
4 δὲ τοὺς ἂν κτείνωσι Λακεδαιμόνιοι νυκτός, μετ' ἡμέρην δὲ οὐδένα. Ἐπεὶ ὦν
5 ἔμελλον σφεας καταχρήσεσθαι, παραιτήσαντο αἱ γυναῖκες τῶν Μινυέων, ἐοῦσαι
6 ἀσταί τε καὶ τῶν πρώτων Σπαρτητέων θυγατέρες, ἐσελθεῖν τε ἐς τὴν ἐρκτήν καὶ
7 ἐς λόγους ἐλθεῖν ἐκάστη τῷ ἐωυτῆς ἀνδρὶ. Οἱ δὲ σφεας παρήκαν, οὐδένα δόλον
8 δοκέοντες ἐξ αὐτέων ἔσεσθαι. Αἱ δὲ ἐπέιτε ἐσήλθον, ποιέουσι τοιάδε· πᾶσαν τὴν
9 εἶχον ἐσθῆτα παραδοῦσαι τοῖσι ἀνδράσι αὐταὶ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἔλαβον. Οἱ δὲ
10 Μινύαι ἐνδύντες τὴν γυναικίην ἐσθῆτα ἅτε γυναῖκες ἐξήισαν ἕξω, ἐκφυγόντες
11 δὲ τρόπῳ τοιούτῳ ἴζοντο αὐτίς ἐς τὸ Τηύγετον.

Herodotus, Historiën IV 146

Aantekeningen

- regel 1 διεξέρχομαι verlopen
ἐξυβρίζω zich brutaal gedragen
- regel 2 μεταιτέω + gen. deel willen hebben aan
- regel 3 σφεας hen
ἢ ἐρκτή gevangenis
- regel 3-4 Κτείνουσι t/m οὐδένα Wanneer de Spartanen gevangenen doden, doen ze dat 's nachts en nooit overdag.
- regel 5 σφεας hen
καταχρήομαι doden
- regel 6 ἢ ἀστή echte Spartaanse
ἢ ἐρκτή gevangenis
- regel 7 σφεας hen
παρήκαν 3e persoon meervoud aoristus van παρήμι naar binnen laten gaan
- regel 8-9 πᾶσαν τὴν εἶχον ἐσθῆτα Lees πᾶσαν ἐσθῆτα, τὴν εἶχον
- regel 10 ἅτε als
ἐξήισαν 3e persoon meervoud imperfectum van ἕξιμι naar buiten gaan
- regel 11 τὸ Τηύγετον de Taygetus (gebergte in de buurt van Sparta waar de Minyers al eerder hun toevlucht hadden gezocht)